

"חוקים לחיותם"
המשך דיני שמיטה (א)

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת וירא

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תודה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ד מעלת מצות הכנסת אורחים

☆ גדולה הכנסת - יותר מקבלת פני שכינה ☆ הכנסת אורחים - מצוה דאורייתא
 ☆ הקב"ה מכניס אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה ☆ ישתדל אדם בהכנסת אורחים
 - שאין לך מצוה גדולה הימנה ☆ הכנסת אורחים מכפרת כקרבנות ☆ זכות מצות הכנסת
 אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה ☆ הלא פרוס לרעב לחמך ☆ ותפק לרעב
 נפשך ☆ הכנסת אורח עני - מצוה כפולה ☆ המארח תלמיד חכם בתוך ביתו - כאילו
 מקריב תמידין

ג' הזריזות וההשתוקקות לקיום מצוות ה'

☆ וישכם אברהם בבוקר ☆ וירץ לקראתם - מפני חיוב המצוות ☆ האדם אשר תלהט
 נפשו בעבודת בוראו - לא יתעצל בעשיית מצותיו ☆ זריזותו של אברהם בנסיון העקידה
 גילתה את האהבה והרצון לשחוט את יצחק ☆ וישכם אברהם בבוקר - זריזותו של אברהם
 מתוך אהבה ותשוקה ☆ ויבקע עצי עולה ויקם וילך ☆ וימל אברהם את יצחק בנו בן
 שמונת ימים ☆ עיקר העבודה בעולם הזה היא ההכנה והרצון לעבודת העולם הבא ☆ על
 ידי התשוקה והצימאון לקיים המצוות זוכה לעזר ממעל ☆ המשתוקק לעלות במעלות
 הקדושה - מובטח לו שלא יראה פני גיהנום

פרשת וירא

מעלת מצות הכנסת אורחים

☆ גדולה הכנסת - יותר מקבלת פני שכינה ☆ הכנסת אורחים - מצוה דאורייתא ☆ הקב"ה מכניס אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה ☆ ישתדל אדם בהכנסת אורחים - שאין לך מצוה גדולה הימנה ☆ הכנסת אורחים מכפרת כקרבנות ☆ זכות מצות הכנסת אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה ☆ הלא פרוס לרעב לחמך ☆ ותפק לרעב נפשך ☆ הכנסת אורח עני - מצוה כפולה ☆ המארח תלמיד חכם בתוך ביתו - כאילו מקריב תמידין

והדבר צריך ביאור, היתכן שתהיה הכנסת אורחים גדולה מהקבלת פני שכינה.

גדולה הכנסת - יותר מקבלת פני שכינה

אכן, מצינו בחידושי אגדות למהר"ל (שם) שביאר סודן של דברים, וזו לשונו 'ורב יהודה אמר, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה. וכל זה מטעם אשר אמרנו, כי האדם נברא בצלם יוצרו, ואלו

'ויאמר, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך' וגו' (יח ג). דרשינן בגמ' (שבת קכז). 'אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב (בראשית יח ג) 'ויאמר, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר' וגו'.

א. בדברי מאיר (מתורתו של הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן זיע"א, פרשתן ד"ה ויאמר אדוני) איתא "ויאמר אדוני, אם נא מצאתי חן בעיניך, אל נא תעבור מעל עבדך". וקשה, הן אמת כי אמרו חז"ל שבת קכז. 'גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה', ולמדו זה מאברהם אבינו ע"ה, אבל אברהם אבינו ע"ה מהיכן ידע לומר להקב"ה שימתין עד כי יכניס האורחים.

ואמר הרבי מאיר ז"ל, כי נודע שאברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה - אף עירוני תבשילין, כדאיתא ביומא כח; והכוונה הוא, כי אברהם אבינו ע"ה קידש כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לעבודתו יתברך שמו, וממילא היו אבריו מלומדים כל אבר להמשיכו אל המצות השייכת לו, והגידין לא הניחו לעבור על שום לא תעשה, כגון בפסח שלא לאכול חמץ רק מצה, ובסוכות לקיים מצות סוכה, וכדומה בכל המצות. וכאן כשראה האורחים, רגליו רצו בלי שום פעולה לקראת האורחים כמנהג כל אבריו הקדושים, על כן מזה הבין אברהם אבינו ע"ה כי גדולה הכנסת אורחים יותר וכו', על כן אמר אל השי"ת 'אדני אל נא תעבור' וכו', כי

אליו ה' וכו' עד גמר הענין. הכנסת אורחים המוזכרת בפרשה זו בפירוש היא מצוה, אע"פ שאינה מצוה פרטית מתרי"ג מצות, מכל מקום היא בכלל מצות עשה ד'זהלכת בדרכיו'. וזה לשון סמ"ג בחלק עשיין במצוה ז': 'ללכת בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר (דברים כח ט) 'זהלכת בדרכיו', ואומר (שם יג ה) 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו', ומפרש בפרק קמא דסוטה (יד.) אחרי מדותיו תלכו, מה הוא מלביש ערומים, שנאמר (בראשית ג כא) 'ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ומבקר חולים, שנאמר (בראשית יח א) 'וירא אליו ה' באלוני ממרא'. ומנחם אבלים, שנאמר (שם כה יא) 'ויהי אחרי מות

הקבלת פני שכינה אין זה כבוד שכינה, כי לא יראני וחי. ואין דבר זה כמו הכנסת אורחים שהוא מכבד האדם כאשר באו אליו פנים חדשות, וחביב עליו האדם שנברא בצלם אלקים כאשר נראה אליו, [והוא מתחבר לגמרי אל צלם אלקים הזה], והוא יותר מקבלת שכינה, [כי אין חבור אל השכינה]. ויש לך להבין דברים אלו מאוד ההפרש שיש בין הכנסת אורחים והקבלת פני שכינה, כי אין לכתוב יותר מזה².

הכנסת אורחים - מצוה דאורייתא

וראה מה שהאריך השל"ה (ריש פרשתו) במעלת מצוה זו, וזו לשונו "וירא

לא היה יכול לעכב את רגליו לעמוד על מקומו, כי רצו מעצמן אל המצוה רבה זו, ומזה למדו רז"ל לומר באמת כי גדולה יותר מהקבלת פני השכינה (בספר שיחות צדיקים).

ב. בספר היחס מטשערנוביל (עמ' 52) מובא 'פעם אמר הרה"ק המגיד מטריסק זצוק"ל בדרך הלצה, מעולם לא הבנתי הפירוש מה שאיתא 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', עד שבא מעשה לידי. שפעם אחת הייתי נוסע בדרך בימי החורף, והיה קור גדול למאוד. עד שממש היה כמעט כלות הנשמה חלילה, ובאתי באמצע הלילה לבית המשתה יי"ש (שענק) שהיה מחזיק יהודי, ודפקו אצלו ולא רצה לפתוח, עד שאמרו לו הגבאים מי הוא הנוסע והדופק, ואז פתח לי, ונכנסתי להבית. ואז אמרתי כי הפירוש הוא כך: גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כי כביכול להשכינה הק' אין קרירות בשום פעם, אבל אצל בני אדם היא סכנת נפשות מחמת הקרירות...

עוד מסופר על גדול אחד (יש אומרים שמעשה זה היה עם הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל), שמידת טובו וחסדו היתה גדולה מאוד, ואם היה צורך לא היה נמנע מלכתת את רגליו להסתובב בעיריות בכדי לאסוף מעות לצרכי צדקה. גם גדולי הקמצנים ידעו לפתוח כיסם בעין יפה כשהיה דופק על דלת ביתם. והנה פעם אחת, כשסובב לקבץ מעות עבור עני הגון ותלמיד חכם, היה בדרכו לבית של נגיד שהיה ידוע כקמצן גדול. וכשהנגיד הוא ראה את הגאון מתקרב לעבר ביתו, מיהר להסתתר מאחורי הבית. וכשפתחו בני הבית את הדלת לא מצאו את בעל הבית. נענה אליהם הגאון ואמר: אנא תמסרו ישר כוח לבעל הבית על שזיכני בביאור מאמר חז"ל (שבת קכו.) 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', דהנה מצינו אצל משה רבנו ע"ה, שכשקיבל את פני השכינה לא הסתיר אלא את פניו, כמו שנאמר (שמות ג ו) 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט', ואילו בקבלת פני אורחים מצינו לבעל הבית שהסתיר את כולו... הא לכם ראייה, שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה.

אורחים בכל זמן ועידן, בכל שעה ובכל עת ובכל רגע, כי אם לא היה מכניס אורחים ברגע כמימרא, היה העולם אבד. רצוני לומר, כי כל העולם אורחים הם לגבי השי"ת, כאורח נטה ללון כי גרים אנחנו והוא מכניס, וקיומם בהשפע שמשפיע עליהם, וכהרף עין אם לא השפיע עליהם והכניסם לקיום, אז הכל אבד.

וזהו הענין שפירסם הכתוב באורך מעלת הכנסת אורחים שהיתה באברהם, ושהוא גדול מהקבלת השכינה, כדאיתא במסכת שבת בפרק מפנין (קכז). 'אמר רב יהודא אמר רב, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דכתיב 'ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור' וגו"ה.

והזוכה לקיים מצוה זו, נהנה מפירותיה בעולם הזה והקרן שמורה וקיימת לו לעולם הבא, כלשון הברייתא (קידושין לט:): 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם: הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן:

אברהם, ויברך אלוקים את יצחק בנו', וקובר מתים, שנאמר (דברים לד, ו) 'ויקבר אתו בגי', אף אתה עשה כך'.

הקב"ה מכניס אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה

ולהלן מוסיף השל"ה בעומק הדברים, וזו לשונו 'ונראה בעיני פשוט, שמכל שכן מצות הכנסת אורחים שהיא בכלל מצות עשה ד'והלכת בדרכיו', נוסף על[יה] שהיא מעלה גדולה ממעלות המדות. וזה לך האות, שהאריכה התורה בסיפור הכנסת אורחים דאברהם אבינו, ורמזה לנו מענין שכרה, שכל מה שעשה [אברהם] בעצמו לאורחים עשה הקב"ה בעצמו ובכבודו לבניו, ומה שעשה על ידי שליח 'יוקח נא' וגו' (בראשית יח ד), עשה הקב"ה על ידי שליח (בבא מציעא פו:).

ולא תימא שהיא מדה¹, אלא המקיים אותה מקיים מצות עשה ד'והלכת בדרכיו', ויש לו שכר כמצווה ועושה - ככל מצוה מן תרי"ג מצוות. וזה, כי הקב"ה מכניס

ג. מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, שכשהיה אברך צעיר לימים, היה סמוך על שולחן חותנו שהיה עשיר גדול והיו בביתו משרתים הרוב. ועם כל זאת, כשהיו אורחים באים אל חותנו, היה הרה"ק ר' לוי יצחק דואג להם בעצמו ומסדר להם את המיטות וכו'. פעם שאל אותו חותנו, למה לך לטרוח בעצמך, הלא יש לי הרבה משרתים נכרים, ומדוע שלא יטרוח הם. השיבו הרה"ק בתמיהה ואמר: 'וכי אני אכבד את הגוי במצות, ועוד לשלם לו שכר בעבור זה'...

ד. כלומר, מידה טובה ולא מצוה מצד עצמה.

ה. עד היכן מגיעים הדברים, יש ללמוד מן המובא בתולדות יעקב יוסף (קונטרס אחרון, ד"ה עוד שמעתי) בהאי לישנא 'עוד שמעתי ממורי ביאור גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה' (שבת קכז). והקשה. והעולה, שלפעמים הכנסת אורחים הוא ביטול תורה או ספורי לשון הרע וכו', מ"מ גדולה הכנסת אורחים'.

שהיו דלתותי פתוחות לרוחה היו הכל קוצרין יבשות ואני קוצר מלילות'. ובמאירי (שבת קכז.) כתב 'לעולם ישתדל אדם בהכנסת אורחים, שאין לך מצוה גדולה הימנה'¹.

הכנסת אורחים מכפרת כקרבנות

מעלה יתירה למדנו במצווה זו, שהיא מכפרת לחוטא כאילו הקריב קרבן לכפרתו, כמו שאמרו חז"ל (מנחות זיז.) 'ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו: בזמן שבית

כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים וכו'¹.

יִשְׁתַּדֵּל אָדָם בְּהַכְנֵסֵת אֹרְחָיִם - שְׁאִין לָךְ מִצְוָה גְדוּלָה הַיְמָנָה

וראה מה שכתב בעל מנורת המאור (פרק א צדקה) 'המשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים ושכרה גדול עד מאד. דתנן (אבות פ"א מ"ה) 'וסי בן יוחנן אומר: יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך'. וגרסינן בבראשית רבה 'שורשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי', **אמר איוב: על ידי**

1. בספר אור ישרים (מהגה"ח ר' משה חיים קליינמאן זצ"ל, עמ' עז) מסופר על הרה"ק ר' משה מקאברין זיע"א בהאי לישנא 'בהיותו ילד בן שבע שנים והוריו ז"ל היו דרים בהכפר והיו עניים מדוכאים ויהי רעב גדול בכל מדינת ליטא ויפזרו עניים מערי ליטא על פני תבל המה ונשיהם וטפיהם לכלכל את נפשם מהרעב ונסעו שיירות מעיר לעיר ומכפר לכפר לבקש אוכל למו. ומדי יום ביומו נסעו שיירות דרך הכפר, ואמו ז"ל היתה צדקת והיתה בעצמה טוחנת ברחיים של יד ואפתה לחס בכל יום ומבשלת תבשילין ונותנת לעניים שבאו להכפר.

ופעם אחת בא שיירה גדולה ולא היה לה לחם עבור כולם, אך התנור כבר הוסק אז והעיסה היה מונחת בכלי הלישה, ותקח מהעיסה ותעש ריקין, ותתן בתנור לאפות בפני השלהבת במהרה עבור העניים, והעניים היו אז רעבים מאד ולא יכלה להספיק לכולם די מחסורם בפעם אחת טרם שאפתה, והיו בתוכם עניים עזי פנים ויחרפו אותה ויקללוה בקללות נמרצות, ויחר לה מאד, ותחל לבכות באשר היא באמת מתאמצת בכל כחה במסירת נפשה לטובת העניים, ומדוע עוד יקללוה. ויאמר לה מרן ז"ל: אמי אל תירא[י] מדבריהם, את עשי מלאכתך, ואדרבה, אף אם יקללון ואת תעשי שלך ואז תיעשה המצוה כהלכתה ובשלימות למען מצותו יתברך, לא כן כאשר העניים ישבחון ויברכוך, לא תהיה אפשר המצוה בשלימות למען ה'.

2. מסופר על הגאון הגדול בעל בית הלוי זצ"ל, שכשהיה נוסע בדרכים, היה פושט את בגדי הרבנות שהיה אנוס ללבשם בעירו, ובמקום מגבעתו הרבנית היה לובש קאסקעט כדרך בעלי בתים שבאותם ימים (וכך נהג אחריו בנו הגאון רבי חיים זצ"ל).

פעם אחת, באחד מלילות החורף הקשים, נסע הבית הלוי אל העיר בראנוביטש, ובאמצע הדרך הקור חדר לעצמותיהם באופן שלא יכלו להמשיך אל מחוז חפצם, ומישום כך הם נאלצו לסור לפונדק יהודי שעמד על אם הדרך. כשהגיעו לפתחו של הפונדק, הם התדפקו על הדלת, אך אין קול ואין עונה. אך מכיון שסכנת נפשות ודאית היתה להישאר בחוץ, פקד הבית הלוי על העגלון שידפוק בדלת בכל כוחותיו.

למשמע הנקישות העזות, קם בעל הבית ממיטתו ובפנים זועמות פתח להם את הדלת והודיע להם שבעוד זמן מה עומדים לבוא אליו אורחים מוזמנים ולפיכך אין לו מקום לינה עבורם. מששמעו את דבריו, התחננו על נפשם, שאינם יכולים להישאר עוד בחוץ מפני הקור הנורא, ואולי לכל הפחות יתן להם קורת גג להיטתר מהקור - עד שיבוא הבוקר. לאחר השתדלויות ותחנונים רבים, ניאות להם בעל האכסניה בקושי רב, ונתן להם את רשותו להיכנס ולשכב על הרצפה בפרוזדור ביתו.

נכנס הבית הלוי אל הבית, וכשהתיישב, הדליק את הנר ועיין בלחש בספר קודש. אך מיד נשמע קולו של בעל הבית בגערה: 'כבה מיד את האור ואל תפריע את מנוחתנו'. שמע הבית הלוי וכיבה את הנר והמשיך לשנן את לימודו בעל פה - כששפתיו נעות אך קולו לא ישמע. לאחר כמה שעות נשמעו קולות של עגלות מתקרבות ונעצרות ליד הפונדק. מיד הזדרז בעל הבית להעלות את האור, והלך ופתח את דלתות ביתו בלבביות, ובסבר פנים יפות קיבל את אורחיו - הרבי הרה"ק אהרן מקוידנוב ז"ע יחד עם קבוצה מחסידיו.

בעל הבית יחד עם בני ביתו נחפזו להגיש כוסות תה חמים לאורחים. ולאחר שחננו קצת מעמל הדרך והתחממו מעט מהקור העז, קם הרבי להכין את עצמו לתפילת מעריב. ויהי כאשר חלף בפרוזדור כדי לרחוץ את ידיו, הביט על היהודי ששוכב על גבי הקרקע, וגילה לפניו את הגאון ר' יוסף דב בער הלוי - רבה של בריסק. מיד נתן קולו בהתרגשות ואמר: 'ד' יושע בער! בריסקער רב! מה אתה שוכב כאן'.

כשמוע בעל הבית את קריאות הרבי, תקפה אותו חלחלה וכל כולו התמלא בושח וכלימה, במי הוא נהג מנהג קלון זה, בגאון ישראל, רבה של בריסק! ניגש בעל הבית בברכיים כושלות וביקש מהבית הלוי שישלח לו, כיון שלא ידע מיהו האיש אשר לפניו. נענה אליו הבית הלוי והודיע שאינו מוחל לו כי אם בתנאי מוקדם, שיבוא אל ביתו שבבריסק ויתארח אצלו למשך שבועיים ימים, ושם ילמד פרק בהלכות חסד והכנסת אורחים.

בהזדמנות זו פנה הבית הלוי לבעל האכסניה ואמר לו: מצינו בפר' וירא שני סיפורים על הכנסת אורחים. הראשון, הכנסת אורחים של אברהם לאורחיו. השני, הכנסת אורחים של לוט למלאכים. ולפלא הדבר, מדוע התורה והמדרישים מאריכים לספר ולהחשיב את מצות הכנסת אורחים שקיים אברהם אבינו ע"ה - יותר ממצות 'הכנסת אורחים' שקיים לוט מתוך מסירות נפש וסכנת חיים. וכן כל הצלת לוט מסדום היתה בזכותו של אברהם. ולכאורה מדוע מצות הכנסת האורחים שקיים עם המלאכים במסירות נפש, לא די בה כדי להינצל בזכותה.

אך התירוץ הוא, שאצל אברהם האורחים נדמו כערביים, ועם כל זאת טרח למענם בזריזות ובמסירות מופלאה. אך אצל לוט, מהרגע הראשון הוא ידע שאורחיו הבאים בצל קורתו הינם מלאכים משרתי עליון, וא"כ אין זו גבורה לקיים מצות הכנסת אורחים עם מלאכים. וגם אין זה פלא מה שהיה מוכן למסור נפשו למענם, כיון שידע שלא יאונה לו רע מחמתם. ואז סיים הבריסקער רב ואמר לבעל האכסניה: 'אין זה תירוץ לומר: ואנכי לא ידעתי כי רבה של בריסק מתדפק על דלתי...'.

בעל הבית קיבל עליו לקיים את תנאי המחילה ונסע לבריסק והתאכסן בבית הרב, וכששהה שם ראה בעיניו כיצד הבית הלוי מכניס את עניי העיר, עד כמה רבה חמלתו עליהם, ועד כמה

כל זאת, אמר הקב"ה למלאכי השרת להניח לו מפני שהיה מכניס אורחים. ואף לאחר מיתתו, הוא אינו נכלל יחד עם אלו שאין להם חלק לעולם הבא, והכל בזכות 'שפתו מצויה לעוברי דרכים'.

הלא פרוס לרעב לחמוך

והנה מצינו בזוה"ק (פרי' ויקהל קצח). גדולות וניצורות על מי שזוכה להכניס אורחים מסכנים, וזו לשונו (בתרגום ללשה"ק) "קחו מאתכם תרומה לה", רבי יהודה פתח: (ישעיה נח ז) 'הלא פרוס לרעב לחמוך' וגו', בא וראה, אשרי חלקו של האדם, כשהמסכן בא אליו. שהמסכן ההוא הוא מתנה שהקב"ה שלח לו. מי שמקבל את המתנה ההא בסבר פנים, אשרי חלקו וכו'.

בא וראה, מי שחס על המסכן ומשיב את נפשו, הקב"ה מעלה עליו כאילו הוא ברא את נפשו. ולכן אברהם שהיה חס על כל בני העולם, העלה עליו הקב"ה כאילו הוא ברא אותם, דכתיב (בראשית יב ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן'.

'הלא פרוס', מהו 'פרוס'. לפרוס לו מפה עם לחם ומזון לאכול. פירוש אחר, 'הלא פרוס' כמו שנאמר (דניאל ה כח) 'פריס פריסת' וגו', שצריך לפרוס פרוסות של לחם

המקדש קיים - מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים - שולחנו של אדם מכפר עליו. ופירש רש"י (שם) 'שולחנו של אדם מכפר עליו - דנותן פרוסה לאורחים'.

זכות מצות הכנסת אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה

עד היכן מגיעה מעלת מצות הכנסת אורחים, יש ללמוד מתשובת הגמ' (סנהדרין קג:) על השאלה, מדוע לא מנה התנא בכלל אלו שאין להם חלק לעולם הבא את 'מיכה', והלא הוא הקים את 'פסל מיכה'. וזו לשון הגמ' 'מפני מה לא מנו את מיכה. מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים וכו'. תניא, רבי נתן אומר: מגרב לשיילה שלשה מילין^ה, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקב"ה: הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים'.

והרי זה נורא נוראות, שמיכה הרשע מרד בבורא כל עולמים ועבד אל נכר רחמנא ליצלן, ואף התחלל על ידו שם שמים באופן נורא ואיום - בשעה שעשנו של המזבח שהקריב עליו לעבודה זרה התערב יחד עם עשנו של משכן שילה, ועם

רבתה מסירותו להחיות נפשות נדכאות ושבורות. וכחלוף ב' השבועות ששהה במחיצת הבית הלוי, התהפך טבעו להיות בעל חסד בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ולאחר שחזר לביתו נעשה לבעל חסד גדול - עד שיצא שמו כמכניס אורחים הגדול ביותר בכל סביבתו (כצאת השמש בגבורתו עמ' קעא).

ח. פירש"י (שם ד"ה גרב) 'גרב מקומו של מיכה, בגרב הוה פסלו של מיכה קבוע, ובשילה היה המשכן'.

וכמעט שמאבד שכרו עבור זה. ובשעת האוכל יראה עצמו כמצטער על שאינו יכול להשיג ליתן יותר שנאמר (ישעיה נח י) 'ותפק לרעב נפשך', רוצה לומר רצון טוב, על דרך (בראשית כג ח) 'אם יש את נפשכם'. איתא בזוהר ויקהל על הפסוק (בראשית כג ח) 'הלא פרוס לרעב לחמך', שצריך בעל הבית לחתוך חתיכות לחם לפני האורח כדי שלא יבוש ולא יכלם, וכל שכן שלא יביט בפניו כשהוא אוכל - כדי שלא יתבייש'.

ואם ילינם אצלו, ישכיבם במיטב מטותיו כפי הראוי להם, כי גדולה מנוחת עיף בהיותו שוכב בטוב. ולפעמים יותר עושה לו טובה המשכיבו היטב - מן המאכילו והמשקהו. ויאמר בלבו: אלו הייתי מתארח אצל זה, בוודאי הייתי רוצה שיכבדני ושיאכילני וישקני ויתן לי לינה טובה, אעשה לו כן גם אני, וגלגל הוא שחזור

לפניו בשביל שלא יתבייש. ויפרוס לפניו בעין טובה^ט.

ותפק לרעב נפשך

וכשתימצוי לומר כיצד עושים זאת בהידור, כראוי וכנכון, ראה מה שכתב החפץ חיים מהי הדרך והאופן של הכנסת האורחים. וזו לשונו (אהבת חסד ח"ג פ"ב) 'כתבו הספרים הק', כשיבואו אורחים לביתו של אדם, יקבלם בסבר פנים יפות, וישים מיד לפניהם לאכול, כי אולי העני רעב ומתבייש לשאול. ויתן להם בפנים צהובות ולא בפנים זועפות. ואף אם יש בלבו דבר דאגה - יכסנה בפניהם. וְיִרְאֶה את עצמו להם שהוא עשיר ואפילו הוא עני. וינחמם בדברים ובזה יהיה להם למשיב נפש. ואל יספר לפניהם תלאותיו, כי ישבר את רוחם בחשבם שבשבילם אומרו.

ט. זו לשון הזה"ק 'תא חזי, זכאה חולקיה דבר נש, כד מסכנא אערע לגביה. דההוא מסכנא דורונא דקודשא בריך הוא הוי דשדר ליה. מאן דמקבל ליה לההוא דורונא בסבר אנפין, זכאה חולקיה.

תא חזי, מאן דחייס למסכנא ואתיב ליה נפשיה, קודשא בריך הוא סליק עליה כאילו הוא ברא לנפשיה, ועל דא אברהם דהוה חייס לכל בני עלמא, סליק עליה קודשא בריך הוא כאילו הוא ברא לון, דכתיב (בראשית יב ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן' וכו'.

'הלא פרוס', מאי 'פרוס' למפרס ליה מפה בנהמא ומזונא למיכל. דבר אחר, 'הלא פרוס', כמה דאת אמר (דניאל ה כח) 'פריס פריסת' וגו', דבעי למפרס פריסין דנהמא קמיה בגין דלא לכסיף, ויפרוס קמיה בעינא טבא'.

י. באופן שאין לאורח פנאי לאכול, מן הראוי לדאוג שתהיה לו צידה לדרך, וכפי שרמזו זאת בפרשתן במה שנאמר (בראשית יח ה) 'ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו', שלכאורה היה צריך לומר 'ואחר תעבורו' - בוא"ו השימוש. אך יש לומר שאברהם אבינו ע"ה אמר לעוברים ושבים אצלו: אם אין לכם פנאי להתעכב בביתי ולסעוד במחיצתי, אתן לכם את הלחם ושימו אותו באמתחתכם 'וסעדו לבכם אחר תעבורו' - אחרי שתעברו מכאן ויהיה לכם פנאי לאכול את הלחם.

שמקיים בזה 'ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע וזרח בחושך אורך' וגו', אין שמח בו כל כך, ולפעמים גם בלב עצב]. ואיתא ביו"ד סימן רנ"ו סק"א בש"ך בשם המרדכי, דכופין בני העיר זה את זה להכניס אורחים ולחלק להם צדקה.

ומה שמאכיל אדם לעני על שולחנו, נחשב כקרוב במזבח, כדאיתא בחגיגה כז, ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו, בזמן שבית המקדש קיים בית המקדש מכפר עליו [על ידי הקרבנות], ועכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו. ואיתא במסכת דרך ארץ פ"ב, הרחמנים ומאכילי רעבים ומשקי צמאים ומלבישי ערומים ומחלקי צדקות, עליהן הכתוב אומר (ישעיהו ג י) 'אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו'²¹.

בעולם, כדאמר לה ר' חייא לדביתהו (שבת קנא)²².

הכנסת אורח עני - מצוה כפולה

עוד מצינו שכתב החפץ חיים (אהבת חסד חלק ג פרק א) 'ידע עוד דמצות הכנסת אורחים נוהג אף בעשירים, כמו שכתב בספר יש נוחלין בשם המהרי"ל. ואף שאין צריכין לטובתו, אפילו הכי הקבלה שמקבל אותם בפנים יפות ומשתדל לשמשם ולכבדם לפי כבודם היא מצוה. וכל שכן אם האורחים הם עניים, היא מצוה כפולה, שמקיים בזה גם מצות צדקה, וכמה שכתב בספר הנ"ל בהג"ה עיין שם. [ובעוונותינו הרבים, נהפוך הוא, דכשבא רעהו עשיר אצלו, יכבדנו בכל הכיבודים ובשמחה ולב טוב. וכשבא אצלו איש עלוב ונכה רוח

יא. זו לשון הגמ' (שם) 'אמר לה רבי חייא לדביתהו: כי אתי עניא - אקדימי ליה ריפתא, כי היכי דלקדמו לבניך. אמרה ליה: מילט קא לייטת להו. אמר לה: קרא קא כתיב (דברים טו י) 'כי בגלל הדבר הזה', ותנא דבי רבי ישמעאל: גלגל הוא שחוזר בעולם. תניא רבן גמליאל ברבי אומר: 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך' (דברים יג יח), כל המרחם על הבריות - מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות - אין מרחמין עליו מן השמים'.

יב. בספר דברים ערבים (דף לו, הובא בנפלאות הרבי אות שיד) מסופר בזו הלשון 'הרה"ק הרבי מלובלין ציער את עצמו כי לא יוכל לקיים הכנסת אורחים כפי המצטרך, כי אינם מצויים אצלו. פעם אחת בחורף ובאישון לילה, היה קרח נורא למאוד, והיה בסביבות ערך ג' מילין מקשה לילד, ולקחו איש אחד, ושלמו לו את אשר ביקש, כי ילך לעיר לובלין אל הרה"ק - להזכיר את האשה היולדת.

האיש הנ"ל בא שמה באישון לילה, ובכל העיר כבר היו ישנים, החלונות סתומים באין מאיר, וראה שמה בבית הרבי כי הנר מאיר, הלך שמה ודפק על החלון. הרה"ק פתח לו מיד, ועשה מדורת עצים תוך הבית עבור האורח הבא, האיש הנ"ל בא נפשו בקרבו, ואמר להרה"ק כי רעב הוא ללחם, האכילהו והשקהו. ואמר האיש כי רוצה לילך לישון, כי רב הדרך אשר הלך עתה בקרח הנורא, והאיש הנ"ל לא ידע כי כאן דר הרבי, ועם מי הוא מדבר.

שאלו הרה"ק, מאין באת, ולאן אתה הולך, אמר לו: כי בא לכאן לילך אל הרבי, להזכיר שם האשה המקשה לילד, אבל עתה באישון לילה לא יוכל לילך ולבקש היכן דר הרבי. שאל אותו

וכתיב התם [בשונמית שהיא היתה מהנית לאלישע] 'עובר עלינו תמיד' (מלכים ב' ד ט). ומי שאינו רוצה להנותו מנכסיו ח"ו, עונשו גדול, כדאיתא בחלק צ"ב (ע"א) 'אמר ר' אלעזר, כל מי שאינו מהנה תלמיד חכם מנכסיו אין לו ברכה וכו'. מכל זה אנו למדין גודל הזהירות שיש לו לאדם להיות בזה, שלא להעלים עין ממצות הכנסת אורחים, ובשכר זה יציל אותו הקב"ה וכל זרעו מתלאות העולם'.

המארח תלמיד חכם בתוך ביתו

- כאילו מקריב תמידין

ולהלן ממשיך הפץ חיים ומוסיף 'ובפרט אם הוא מארח תלמיד חכם בתוך ביתו, שכרו הרבה מאוד יותר על זה, כדאיתא בברכות דף יו"ד 'אמר ר' יוסי בר' חנינא משום ר' אליעזר בן יעקב, כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו, ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב תמידין, כתיב הכא 'תמיד'

הרה"ק מבלי משים, מי היא האשה הלז, מה שמה ושם אמה, והראה לו הקוויטל אשר נתנו לו כי יתנהו להרבי. הרה"ק אמר לו לך לישן, ובבוקר תלך אל הרבי, ונתן לו מיטה נאה, והאיש היה ישן עד נכון הבוקר והשמש בצהרים.

ויהי כאשר פג משינתו, הזכיר את עצמו שהלא הוא בא בשליחות פיקוח נפש, ועתה כבר קרוב לצהרים, והוא עוד שוכב במטתו, על כן זרז את עצמו ורצה לילך. שאלו הרה"ק מה תחפז כל כך, לך והתפלל ותסעוד לבך ואחר תעבורו, תן הקוויטל והפדיון, ואני אשלח אחד מבני ביתי כי ילכו אל הרבי, והאיש הסכים על זה. והרה"ק אמר לו תשובת הרבי, כי יסע בשלום לביתו, כי היולדת נפקדה למזל טוב עוד בלילה וילדה בן. האיש אכל ושתה וילך לביתו, וראה כי כן דיבר לו הרה"ק. ואחר כך נתוודע לו כי הוא הוא היה הרבי, ואמר הרה"ק 'כי מן השמים הסבו לו זאת לקיים הכנסת אורחים כראוי'.

הזריזות וההשתוקקות לקיום מצוות ה'

☆ וישכם אברהם בבוקר ☆ וירץ לקראתם - מפני חיבוב המצוות ☆ האדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו - לא יתעצל בעשיית מצותיו ☆ זריזותו של אברהם בנסיון העקידה גילתה את האהבה והרצון לשחוט את יצחק ☆ וישכם אברהם בבוקר - זריזותו של אברהם מתוך אהבה ותשוקה ☆ ויבקע עצי עולה ויקם וילך ☆ וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים ☆ עיקר העבודה בעולם הזה היא ההכנה והרצון לעבודת העולם הבא ☆ על ידי התשוקה והצימאון לקיים המצוות זוכה לעזר ממעל ☆ המשתוקק לעלות במעלות הקדושה - מובטח לו שלא יראה פני גיהנום

וישכם אברהם בבוקר

וישכם אברהם בבוקר ויחבש את חמורו' וגו' (כב ג). בגמ' (פסחים ד.) למדו מאברהם אבינו ע"ה את הכלל הידוע 'שזריזין מקדימין למצוות'. וכן איתא במדרש אנגדה (פרשתן כב ג) "וישכם אברהם בבקר". שכל מעשה הצדיקים בבקר, ומכאן שהזריזים מקדימין למצוות".

וכן מצינו כשבא אברהם אבינו להר המוריה, שהזדרז מאוד לשחוט את יצחק אילולא שעצר אותו המלאך, כמובא במדרש תנחומא (פרשתן סי' מו) בהאי לישנא "וישלח אברהם וגו' ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים וכו'. ומה אמר לו, אמר לו: 'אברהם אברהם', ולמה ב' פעמים. אלא כאדם שהוא בדרך רחוקה הולך עם חבירו והניחו, והוא קורא לו חברי חברי, כך היה המלאך קורא 'אברהם אברהם', מה אתה עושה. ולמה אמר לו בזריזות, שהיה אברהם ממחר לשחטו".

וירץ לקראתם - מפני חיבוב המצוות

וכך היה כשבאו האורחים אל אברהם, אברהם אבינו הזדרז ביותר לקיים מצוות 'הכנסת אורחים', כמובא בישמח

ישראל (מבעל הכף החיים, פרשתן ד"ה וירא) בהאי לישנא 'וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וכו', יש להקשות, דלמה צריך לומר 'מפתח האהל', והלא כבר אמר 'הוא יושב פתח האהל כחם היום', ואם כן כיון שאמר 'וירא וירץ לקראתם', אני יודע שהוא מפתח האהל. ונראה לפרש, דבא להודיע כמה זריזות וחבה היתה לו לאברהם אבינו ע"ה במצוות. שלא די שהלך לפניהם מפתח האהל ורץ משם בהגיעו אליהם כדי להראות חבתם שהם חביבים אצלו, אלא שמפתח האהל התחיל לרוץ. וזה שאמר 'וירץ לקראתם מפתח האהל', רוצה לומר מפתח האהל התחיל לרוץ עד שהגיע לקראתם, וישתחו ארצה".

האדם אשר תלהט נפשו בעבודת

בוראו - לא יתעצל בעשיית מצותיו

וכשנתבונן בשורש הזריזות שהיתה באברהם, יש לומר שמקורה

ושורשה בא מההתלהבות הפנימית שהיתה בקרבו לעשות את רצונו יתברך, כמובא במסילת ישרים (פרק ז - בביאור חלקי הזריזות) בהאי לישנא 'וכן תמצא כל מעשיהם של צדיקים תמיד במהירות. אברהם כתוב בו

כן, והחשק והחפץ יתגבר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איבריו, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיון יעידהו²⁷.

זריזותו של אברהם בנסיון העקידה גילתה את האהבה והרצון לשחוט את יצחק

העולה מן הדברים, שזריזותו של אברהם אבינו ע"ה בכל מעשה העקידה, העידה נאמנה על רצונו וחשקו הגדול למלא רצון יוצרו, וזה היה עיקר הנסיון – לבחון כמה יעמוד אברהם אבינו בנסיונו בלב בוער באהבה ורצון להשי"ת, כמובא בשם משמואל (פרשתן שנת תרעא ד"ה ענין) בהאי לישנא 'ענין נסיון העקידה, יש לומר, שהעיקר היה האהבה והרצון שהיו לו לאברהם על זה. כי בלי זה, מה היה לו לעשות, כי אם לא ישחוט אותו, הלא הברירה בידו של הקב"ה ליטול נשמתו בלא זה. והאות על האהבה והרצון היתה זריזותו, כמו שנאמר 'וישכם' וגו'. וכמו

(בראשית יח ו-ז) 'וימהר אברהם האהלה אל שרה, ויאמר מהר'י וגו', 'ויתן אל הנער וימהר'. רבקה (בראשית כד כ) 'ותמהר ותער כדה' וגו'. וכן אמרו במדרש (במדבר רבה פרשה י) 'ותמהר האשה' וגו' (שופטים יג י), מלמד שכל מעשיהם של צדיקים במהירות, אשר לא יתנו הפסק זמן, לא אל התחלת המצוה ולא אל השלמתה. ותראה שהאדם אשר תלהט נפשו בעבודת בוראו, ודאי שלא יתעצל בעשית מצותיו, אלא תהיה תנועתו כתנועת האש המהירה, כי לא ינוח ולא ישקוט עד אם כלה הדבר להשלימו.

ולהלן מביא הרמח"ל עצה ודרך למי שאין בו התלהבות הלב שמביאה אל הזריזות - כיצד יבוא אל ההתלהבות הפנימית, וזו לשונו 'ואמנם, התבונן עוד, שכמו שהזריזות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי, כן מן הזריזות יולד ההתלהטות. והיינו, כי מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונה, כן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו

ג. וראה מה שכתב השל"ה (מסכת יומא - דרך חיים תוכחת מוסר אות קסו) בשם בעל החרדים, שהתשוקה והזריזות הם חלק מהתנאים שעל ידם זוכים לקיים את המצוות בשלימות. וזו לשונו 'כדי להתעורר לקיום המצוות בשלימות ותמימות, אעתיק דברי אחד קדוש מְדַבֵּר, והוא בעל ספר חרדים (בהקדמה) [וזה לשונו]: ויש לי להקדים כל התנאים, שאדם צריך לזיזר בכל מצוה ומצוה, לעשותה כהלכתה, כדי שתקובל לרצון לפני מלכנו יוצרנו יתברך, ולא נייעול בכיסופא לעלמא דאתי וכו'.

התנאי הי"ג: שיהיה ממתין ומשתוקק מתי תבא המצוה לידו לקיימה. דכתיב (דברים ה א) 'ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם', לשון המתנה. כמו (בראשית לו יא) 'ואביני שמר את הדבר'.

התנאי הט"ו: זריזות גדולה במצוה. כל דבר שמצותו ביום, יקדים בבוקר לעשותו. וילפינן מאברהם דכתיב (בראשית כב ג) 'וישכם אברהם בבקר', מכאן שזריזין מקדימין למצוה (פסחים ד), וכן כל דבר שמצותו בלילה, יקדים בתחלת הלילה. ובמסכת נזיר (כג): 'אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה, זכתה וקדמתה ארבעה דורות למלכות'.

כך לא יגיע לידו ולא יקום מחשבתו לקיים המצוה הזאת - לבצע מעשהו, וכאשר היה באמת הדיבור 'אל תשלח ידך אל הנער'.

וכן באור כשדים כתיב 'והוצאתו מאור כשדים', רוצה לומר בעל כרחו, כי לא רצה לצאת מהכבשן בראותו כי לא נשרף, והיה מתעכב והולך בו פן ישרף, ומצפה על זה לכבוד השי"ת, עד שהוציאו הקב"ה בעצמו בעל כרחו, וזהו 'אשר הוצאתיך מאור כשדים'^{טו}.

יבקע עצי עולה ויקם וילך

ולטעם זה הזדרזו אברהם אבינו ע"ה לבקע את עצי הקרבן קודם שיצא להר המוריה, כפי שהאר"י הנועם אלימלך (פרשתו ד"ה או יאמר) בהאי לישנא 'דהנה עוד יש להבין למה היה לו לאברהם ליקח עצים מביתו לשאת המשא זאת דרך שלשה ימים, וכי לא היה עצים בכל הדרך הזה. גם

שבת, על ידי שממהרים לבא וגו', מורה על זה שמקבלין את השבת בשמחה'^{טז}.

וישכם אברהם בכוקר - זריזות של אברהם מתוך אהבה ותשוקה

עד היכן הגיעה תשוקתו העצומה וזריזותו של אברהם אבינו לעשות רצון בוראו, יש ללמוד ממה שכתב התפארת שלמה (מועדים, חג סוכות ד"ה ואברהם עודנו) דברים חוצבים להבות אש - מאש להבת אהבת אברהם אבינו לה', וזו לשונו 'דהנה ידוע גודל מעלת אברהם אבינו ע"ה במסירות נפש לה', ותוקף אהבתו ותשוקתו לעשות רצונו להיאבד - הוא וכל מאודו לכבוד השם יתעלה. וכל הימים היה משתוקק ומצפה מתי יגיע לידו איזה נסיון להימסר נפשו להיאבד על קדושת שמו, על כן בפר' העקידה כתיב 'וישכם אברהם בבקר'. כוונתו להשכים בבקר למהר ולבצע את מעשהו לשחוט את בנו יחידו מיד, כי ירא פן אחר

יד. כן מצינו שכתב האורחות צדיקים (שער הזריזות), וזו לשונו 'הזריזות היא מעלה גדולה לתורה ולמצוות, וגם לענין תקנת העולם הזה, והיא מידת הצדיקים לעבודת הבורא יתברך. ואמרו רבותינו ז"ל (פסחים ד.) 'זריזין מקדימין למצוות'. והנה תראה באברהם אבינו בענין עקידה, שנאמר (בראשית כב ג) 'וישכם אברהם בבקר', ואף על פי שהיה קשה לו לשחוט את בנו יחידו, עשה רצון הבורא יתעלה בזריזות להשכים בבקר. ומי שעושה מעשיו בזריזות, בזה הוכחה גדולה שהוא אוהב את בוראו, כעבד האוהב את אדוניו ומזדזז בעצמו לעשות רצונו. כי הזריזות תלויה בלב האדם, כשהאדם מפנה לבו מכל המחשבות האחרות שיש בו ותופס מחשבה אחת, אז הוא מזדדז, בלי ספק שיצליח'.

טו. ומסירות נפשו של אברהם אבינו ע"ה, עומדת לנו ולזרענו עולם, להצילנו מכל גזירות קשות, כפי שממשיך התפארת שלמה (שם) בהאי לישנא 'והנה מסירות נפש ותוקף האהבה לה', היא העומדת לבניו אחרי כל דור ודור לבטל מהם כל גזירות קשות, כמו שנאמר (בראשית כב ט) 'ויעקד את יצחק בנו', הוא הטובה שהיתה לישראל, כי עקד כל נשמות ישראל עמו. וזה 'וישם את בנו ממעל לעצים', רוצה לומר למעלה מבחינת עץ הדעת ועל ידי זה נתקנו. וזה שנאמר (בראשית יח כב) 'ואברהם עודנו עומד' כמו שאמרו חז"ל (עירובין ט.) כי אברהם אבינו ע"ה עומד על פתחו של גיהנם וכו'.

לבחון את עבדיו ומצוה להם איזה עבודה לעשות אם יעשה בשלימות לא יבחון את לבבם אם כוונתם שלימה לעבדו באמת וברצון, רק אחר שיעשו ויקיימו את מצות עבודתו אשר צוה עליהם, יִרְאֶה לפי המעשה אשר עשו ויבחון קצת כוונתם, אבל הבורא יתעלה החופש כל חדרי בטן ובוחר כליות ולב יודע תוכן כוונתו, אם היא שלימה אזי חשוב לפניו יתברך כאלו עשאה, וכן להיפוך, אם יעשה אדם מצוה במעשה ולא יכוין לבו לעשות בדחילו ורחימו לא פרכת לעילא.

והנה מדרך בני אדם כשיעלה על מחשבתם לעשות איזה מצוה, אזי תחילת המחשבה הוא בחשק גדול כל אחד לפי מדריגתו, והצדיק גמור אשר יעלה מחשבתו ורצונו לעשות מצוה, הוא גם כן לפי גודל צדקתו - כן גודל חושקו והשתוקקותו בחמימות והתלהבות אש ה' תבער בו לעשות המצוה בתוכן השלימות, וזה היה כוונת אברהם אבינו ע"ה כאשר אמר לו השם יתברך: 'קח את בנך כו' והעלהו לעולה' (בראשית כב ב), היה מתחיל לבו לבער כגחלת אש ושלחבת, אך אחר המשכה ועכבה שיתמהמה האדם לעשות המצוה ולגומרה במעשה, נופל האדם מתשוקתו הגדולה שהיה לו מתחילה בעלותו על מחשבתו. ומזה היה מתירא אברהם, שיפול מתשוקתו הגדולה - מאש הגדולה הזאת הבוער בלבו בהתמהמה בדרך שלשה ימים, לכן מיד ויבקע עצי עולה, כדי שיהיה המעשה מיד גם כן בשלהבת הגדול הזה"טו.

אם תאמר שהיה חושש פן ואולי לא יהיה מצוי עצים בכל הדרך, על כל פנים למה היה לו לבקע את העצים כאן, היה לו לבקע במקום שהעלהו לעולה וכו'.

אך הענין הוא, דהנה הבורא ברוך הוא וברוך שמו יתעלה, אשר קדשנו במצותיו וצונו לקיים מצותיו, אין צורך לו יתברך עשיית מצותיו, רק שזה ריח ניחוח לפניו יתברך 'שאמר ונעשה רצונו' (ספרי פ' פנחס פיסקא קמג ד"ה כמנחת הבוקר), **שעיקר רצון הבורא יתברך הוא שיהיה לאדם רצון מלא ושלם לעשות רצונו יתברך.** ונמצא אחר כוונת הלב הן הן הדברים, אם כיוון לבו לעשות איזה מצוה לשמו יתברך ברצון מלא ושלם, חשיב לפניו יתברך מיד כאלו כבר עשאה, מאחר שכוונתו שלימה. ואף על פי כן ההכרחי לאדם לעשות ולגמור המצוה במעשה, כי זה בלתי אפשרי לאדם שיעמוד על כונתו בבירור שיהא בכוונה שלימה ברצון מלא. גם אם ידמה לו לאדם שכוונתו כוונה שלימה לעשות המצוה לשמו יתברך, לא יאמין לעצמו עד שייגמור המצוה, כי כן טבע חומר גוף האדם למנעו מלחשוב מחשבות ברצון מלא ושלם.

ובאמת, אמרו חז"ל (ברכות ו.) 'חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה'. והטעם הוא כדברינו הנזכרים לעיל שעיקר הוא כוונת הלב, והבורא ברוך הוא הבוחן לבבות וחוקר כליות יודע מחשבות זה האדם שהיה כוונתו לשמור ברצון שלם, לכן חושב לו כאלו עשאה. בשלמא מלך בשר ודם הרוצה

וימלא אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים

אמנם, במצות ברית מילה ליצחק אבינו ע"ה, הגם שאברהם אבינו השתוקק להזדרז ולקיים את המצוה בהקדם ככל האפשר, הקב"ה ציווה אותו להמתין עד שיגדל יצחק ויהא בן שמונת ימים. אך מחמת תשוקתו הגדולה למול את יצחק סמוך ללידתו, החשיב לו הקב"ה כאילו הוא מל את יצחק כל יום מאותו שמונת ימים, וכמובא בספר תורת הרה"ק מלענטשנא (ריש פרשתו) בהאי לישנא "וימלא אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים" (בראשית כא ד). מה הלשון 'שמונת ימים', היה לו למימר 'שמונה ימים'. אך נראה הענין

הוא, שאברהם אבינו ע"ה היה משתוקק למצוה זו כל שמונת ימים ולילות לקיים המצוה הזאת, כמו ששמעתי בשם כבוד הרב הגאון הקדוש אלקי מבארדיטשוב זללה"ה זי"ע, בעת שהיה מגיע למצות לולב ואתרוג, היה נעור כל הלילה ושאג כארי ורקד ושמח מי יתן ויגיע הזמן שאטול הלולב והאתרוג לידי ולברך עליהם". כך אברהם אבינו ע"ה היה מתלהב וחושק למול את בנו יחידו - שהוא היה הראשון נמול לשמונה ימים. לזאת כתיב 'שמונת ימים', שהיה מצפה למצוה זו כל שמונת הימים, מיום הראשון עד יום השמיני. משום הכי היה נחשב כל יום מהשמונה ימים כאילו היה מקיים בו מצות מילה".

ברמב"ן (בראשית כג ד"ה ויבקע) בזו הלשון "ויבקע עצי עולה", זריזותו במצוה, אולי לא ימצא שם במקום שהוא עצים והולכים שלשה ימים, או שהיה אברהם פוסל לקרבן עץ שנמצא בו תולעת כדין התורה (מסכת מדות פרק ב משנה ה), ולקח מביתו עצים טובים לעולה, וכן אמר 'ויבקע עצי עולה'.

יז. בספר רמתיים צופים (מערכת הרה"ק מלענטשנא אות יט) מתוארת החביבות מצווה שהיתה אצל הרה"ק מלענטשנא זיע"א. וזו לשונו 'לא אוכל לעצור במילין מלרשום לי למזכרת מה שראיתי בעיני את חיבוב המצוה שלו. כשתפס האתרוג היו הכל רואים שכמעט שכלתה נפשו להמצוה, והיה מנשק האתרוג בכל פעם בעת אמירת הלל, וכל החג היה התיבה עם האתרוג מונח על שולחנו לפניו, וכל כך היה מסתכל בו באהבה רבה. וכן היה נוהג בשופר שהיה מונח לפניו כל ימי אלול, וכל פעם לקחו בידיו אל פיו כמו שרוצה לתקוע בו. גם היה נוהג בעת שישב על השולחן לביל שבת קודש הביט בהחלות, ומחמת חיבוב המצוה לא עצר כח מלנשק בהם. ופעם אחת אדמן מילתא שהיה רב אחד אצלו על שבת קודש, וכשראה זאת, לקח הרב חלה אחת קטנה מה"ב חלות ונשק גם כן אותו, ומאז והלאה לא נשק עוד'.

יח. ביתר ביאור והרחבה, מצינו בסידורו של שבת (חלק ב דרוש ד פרק ב אות ה) שכתב את רעיון הדברים הנזכרים, והעלה גחלי אש להבת באש אהבת אברהם אבינו לאלוקיו. וזו לשונו 'ועל זה שיבח הקב"ה את אברהם אבינו, וכתב (בראשית כא ד) 'וימלא אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלוקים', ולכאורה מיותר אומרו 'כאשר צוה אותו אלוקים', וכבר הצווי מפורשת בתורה קודם, ומה בא עתה ללמדנו. עוד לדקדק אומרו 'בן שמונת ימים', וכפי לשון הקרא היה לומר בן 'שמונה ימים', ומה הוא לשון 'שמונת'.

עיקר העבודה בעולם הזה היא ההכנה והרצון לעבודת העולם הבא

והא לך לשון קדשו של הערבי נחל (פרי' שופטים דרוש ה) בענין החשק והרצון, שהוא עיקר עבודת האדם בעולם הזה כהכנה לקראת העולם הבא. 'ונראה לעניות דעתי, דהנה משרת שעומד את עצמו אצל בעל הבית על שנה תמימה ומתפשרים על השכירות, הנה עמידה זו שמעמיד את עצמו אצלו - הוא הכנה על השירות על כל השנה, ואחר כך בכל השנה עושה גוף השירות. ואמנם רז"ל למדונו כי בעבודת השי"ת אינו כך, אלא כל ימי חיי האדם אינו אלא הכנה על שירות, כי אין שום אדם מתחיל לשרת כלל את פני ה', רק כל ימיו הוא הכנה וחשק ורצון שחושק לעבוד את

ה', ועיקר העבודה הוא בעולם הבא, וכל שירות האדם בעולם הזה אינו אלא הכנה ורצון. נמצא כל ימיו הוא כמו המשרת בשעה שעומד את עצמו אצל הבעל הבית, והיינו שאמרו רז"ל (אבות פ"ד מט"ז) 'העולם הזה דומה לפרוזדור לפני העולם הבא, התקן עצמך כו'. דלכאורה מי לא ידע בכל אלה, אלא הכוונה על האמור וק"ל. וז"ש הכתוב (דברים יח ה) 'כי בו בחר ה' לעמוד לשרת כו' כל הימים, רוצה לומר, כל הימים ימי חייו הוא עומד לשרת, וכאמור, וק"ל י"ט.

על ידי התשוקה והצימאון לקיים המצוות זוכה לעזר ממעל

וכשהאדם משתוקק באמת, משמיא קא מסייעין ליה לקיים את

אולם את זאת בא הקרא ללמדנו, והוא, כי תיכף שהוליד אברהם את יצחק וכבר היה מצווה מפי ה' אלוקיו למולו בן שמונת ימים, תיכף שראה את הנולד היה לבו מתאוה ומשתוקק ובערה כאש לקיים מצות מילה שנצטווה מאת המקום, כי כן קרא לו הקב"ה (ישעיה מא ח) 'אברהם אוהבי', והיה אוהב את מצות ה' יותר מחייו. ולרוב האהבה הלז, כל השמונה ימים מחלת לב היה לו מחמת חולת אהבה שהיה מתאוה לקיים המצוה, ואך הגביל לו הקב"ה ומיום השמיני והלאה ימול את בשר ערלתו ולא היה יכול לעבור את פי ה'.

וה' הטוב הרואה ללבב ומצרף מחשבה טובה למעשה, והיה יודע באברהם שבכל רגע ורגע היה רצונו מאוד לעשות המצוה, ולא השיג את תאוותו כי אם עבור מצות ה' שצוהו להמתין על יום השמיני, העלה עליו כאילו קיים המצות מילה בכל השמונת ימים כולם בכל רגע ורגע, כי רצונו וחפצו היה מאוד וכו'. ועל כן אמר הקרא 'ימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים', ולא אמר 'בן שמונה ימים', כי בן שמונה ימים היה משמע שמל אותו ביום השמיני לבד - כשיהיה יצחק בן שמונת ימים, אבל הקרא העיד שמל את יצחק בן שמונת ימים הוא התכלות כל השמונה ימים ביחד, ובלשונינו נקרא 'אכטיל טעג', והעלה עליו הכתוב כאילו מל אותו כל השמונה ימים רצופים' (כן מצינו אף בבני יששכר, מאמרי חודש ניסן, מאמר יב אות יא).

יט. על דרך זה מצינו שכתב הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א (מחשבות הרוץ אות ז), וזו לשונו 'והעיקר הוא החשק, וכמו שאמרו (מגילה ו) 'יגעתני ולא מצאתני - אל תאמן, לא יגעתני ומצאתני - אל תאמן', כי כל השגה ומדריגה אינו אלא על ידי היגיעה, שהוא על ידי החשק וההשתוקקות שיש לאדם לדבר זה, ולא ינוח ולא ישקוט עד שימצא. וגוף ההשגה נקרא 'מציארה', דבאמת ה' יתן חכמה, ואי אפשר לאדם להשיג שום דבר בכוחו והשתדלותו כלל,

שבמדה שאדם מורגל בעולם הזה, אותה מדה דבוקה בנפש אף אחר הפרדה מגוייתה, וכבוזה"ק (ח"א ק). 'אי בר נש אתמשיך בתר קודשא בריך הוא ותיאובתא דיליה אבתריה בהאי עלמא, לבתר כד נפיק מיניה איהו אתמשיך אבתריה' עכ"ל. ועיין באבן עזרא בהקדמתו לקהלת. ועל כן בישראל בשביל שנקראין 'אביון', שמשותקין לאתמשיך לעילא, כך מדתם נמי בההוא עלמא, שמשותקין לעולם יותר ויותר, לסלקא בדרגין עלאין, דרגא בתר דרגא, עד שזוכין לישב בישיבת האבות. וזה לימוד גדול לכל איש, שישגיח היטב על התשוקה שלו ולא יניחה לההרגל ולהאהבה המוסתרת בלב ישראל. שזוהי יתד גדולה שהכל תלוי בה. ויקבע שעות לעצמו להתבונן בה, עד שיקנה בעצמו מדת התשוקה בכל יום יותר ויותר, אחת מהנה לא נעדרה. וכבר אמרנו בשם כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה, שהגיד לי ביחוד בענין זה - 'למען סור משאול מטה', שאיש שיש בו תשוקה דהקדושה, הנני ערב לו שלא יראה פני גיהנם. ואם יובא שמה יעוף עד מהרה משם כחץ מקשת, עד כאן דברי קדשו ז"ל.

הנה הוא זצלה"ה דיבר 'למען סור משאול מטה'. ובמקרא דהלל הנ"ל, מפורש עוד יותר, שזה מועיל לעליות גדולות עד מאד. על כן, כל ערום יעשה בדעת, להרגיל את עצמו בתשוקה זו. הגם שזו סגולה

המצווה בפועל, וכפי שיש ללמוד מן המובא בשפתי צדיק (פר' בהעלותך אות יג) בשם זקנו הרה"ק בעל החדושי הרי"ם זיע"א, וזו לשונו "ויעשו את הפסח" (במדבר ט ה). פרש"י (שם פסוק א) בגנותן של ישראל, שלא עשו רק פסח זה. זקיני הקדוש ז"ל אמר: יען שהטמאים צעקו (במדבר ט ז) 'למה נגרע' ואין מובן כלל מה צעקו, הלא בפיהם אמרו טעם הגרעון מפני הטומאה, אבל היה צר להם מאוד שיחסרו מצוה הקדושה כזו, ולא יכלו להתאפק מלזעוק 'למה נגרע', ועל ידי גודל התלהבות תשוקתם להמצוה, נפתח פתח חדש שיתמשך אור קדושת הפסח שלשים יום ויוכלו אז לעשות.

והרה"ק מפילץ זיע"א מסיים את דבריו (שם) 'זוהו לימוד על כל אחד, אף שיש לו כמה התנצלות צודקים על ביטול תורה ועבודת השי"ת, מכל מקום לא יהיה מתורץ אצלו, ויתמרמר על שמרוחק מעבודת הקודש על מחיה וכלכלה, ועל ידי הצעקה יושע'.

המשתוקק לעלות במעלות הקדושה - מובטח לו שלא יראה פני גיהנום

וגדולה מעלת התשוקה להטיב ולהציל לאחר מאה ועשרים שנה - כשיהודי עולה לעולם העליון, כמובא בשם משמואל (הגדה של פסח - על הפסוק מקימי מעפר דל, ד"ה ונראה דנהג) בהאי לישנא 'ובידוע

אלא דהוא יהיב חכמתא רק לחכימין, ואיך אפשר להיות חכימין מקודם. אבל זהו כל חכמת האדם, מה שחושק לשקוד ולייגע להשיג החכמה, והחכמה קוראה בראש הומיות 'אני אוהבי אוהב ומשחרי ימצאונני' (משלי ח יז). ואף חכמי אומות העולם הקדמונים השיגו דבר זה, שקראו לחכמיהם 'פילסופים', דפירוש המלה בלשון יווני 'אוהבי חכמה' לא חכמים, דזה כל חכמתם שהם אוהבי חכמה, ובלתי ספק גנבו דבר זה מבני ישראל'.

שהדעת מעוטה והלבבות אטומים, צריכין
לזכור זה ולהתעורר בפועל, שמענה, ואתה
דע לך'.

טמונה בלימוד התורה, וכברש"י בפסוק
(דברים ו ו) 'והיו הדברים האלה אשר אנכי
מצוך היום', מ"מ בדורות האחרונים

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

המשך דיני שמיטה (ג)

המשך דיני שמיטה (ג)

קדושת שביעית בפירות תליא בשעת חנטה

א. כל פרי עץ שחנט בשנה השביעית בארץ ישראל הרי הוא קדוש בקדושת שביעית. ומהו הגדר ב"חנטה", י"א שהוא שלישי מגידול הפרי, וי"א דהיינו שניכר הפרי אחר נפילת הפרח, וכן דעת רוב הפוסקים^א.

דין אתרוג לענין שביעית

ב. האתרוג אע"ג שמדינא אזלינן בו אחר חנטה כשאר פירות, מיהו דעת הרמב"ם שהחמירו חכמים באתרוג היוצא משישית לשביעית לילך בו גם אחר לקיטה להחמיר, ודעת הראב"ד ורש"י ותוס' והגר"א שהולכין בו אחר חנטה לגמרי ואין בו קדושת שביעית כלל, ולדינא יש מקום להקל בזה [שהרי גם להרמב"ם אינו אלא דרבנן] ואלא שכבר נהגו להחמיר כהרמב"ם, ובאתרוג של מצוה יש ללקטו קודם ר"ה של שביעית ולא להכניס עצמו בפלוגתא דרבנותא^ב.

דין הירקות לענין שביעית

ג. דין הירקות לענין קדושת שביעית תליא בשעת לקיטתן, ולפיכך הירקות שנלקטו מן הגינה או מן השדה בשנה השביעית, אפילו אם נזרעו ונשרשו בקרקע וגם גדלו וכבר נגמרו בשנה השישית הרי הם קדושים בקדושת שביעית ופטורין מתרומות ומעשרות^ג.

גידולי נכרים

ד. ירקות או פירות שגדלו בארץ ישראל בשדות של נכרים, ונלקטו הירקות או חנטו הפירות בשנה השביעית, נחלקו גדולי הפוסקים האם נוהג בהם קדושת

א. עיי' רמב"ם פ"ד הלי"ב ובחזו"א ס"ז סקט"ז.

ב. עיי' כל זה בדרך אמונה פ"ד הלי"ב.

ג. שם.

שביעית, - דעת הב"י שאין נוהג בהם קדושת שביעית ולפי שיש כח ביד קנין הנכרי להפקיע מקדושת ארץ ישראל, ואילו דעת המב"ט שנוהג בהם קדושת שביעית ולפי שאין כח ביד הנכרי להפקיע מקדושת א"י, ולענין מעשה מנהג עיה"ק ירושלים כהב"י שאין נוהג בהם קדושת שביעית, ואולם בבני ברק הנהיג הגה"ק בעל החזון איש כהמב"ט לנהוג בהם קדושת שביעית.

איסור ספיחין

ה. ירקות שנזרעו ונשרשו בארץ ישראל בשנה השביעית אסורים באכילה והוא הנקרא "איסור ספיחין"^ד, ואע"פ שהם אסורים באכילה מכל מקום יש לנהוג בהם קדושת שביעית^ה, ובכלל איסור זה אף ירקות שצמחו מעצמם בשנה השביעית מזרעים שנפלו על פני האדמה בשנה השישית.

ו. במה דברים אמורים בירקות שכל גידולם היה בשנה השביעית, ואולם ירקות שכבר התחילו לצמוח והגיעו לשליש בישראל בשנה השישית, אע"פ שעיקר גידולם היה בשנה השביעית, ואף נלקטו בשביעית, מכל מקום אין בהם איסור ספיחין^ו.

ירקות שגדלו בשביעית ובמוצאי שביעית

ז. ירקות שהתחילו לגדול בשביעית ונמשכה גדילתן אחר השביעית, אסורים באיסור ספיחין עד שיגיע זמן שיכולים לגדל כמותן מזריעה שנזרעה אחר השביעית או עד חנוכה של שמינית^ז, ואם נגמר גידולן בשביעית ונלקטו במוצאי שביעית נחלקו הפוסקים בדינם ויש להחמיר.

ספיחין בשדה של נכרי

ח. ירקות שנזרעו בשביעית על ידי נכרי בשדהו, או שצמחו מעצמן בקרקע של נכרי, אין בהם איסור ספיחין^ח.

ד. טעם האיסור כיון שרבו עוברי עבירה הזורעים בסתר ואומרים שצמחו מעצמן.

ה. שהרי מן התורה הינם קדושים בקדושת שביעית.

ו. חזו"א ס"ט סקי"ז וכדעת הרמב"ן ויקרא כ"ה ה' והר"ש פ"ט משנה א'.

ז. ע"י בחזו"א ס' ט' בארוכה.

ח. רמב"ם פ"ד הלכ"ט.

דין הבאננ"ע והפאפיה

ה. איסור ספיחין הוא רק בירקות ולא בפירות האילן, והטעם דכיון שאין הדרך לנטועם בכל שנה ואין רוב בני אדם זורעים אותם בשביעית לא גזרו עליהם, ולפיכך פרי הבאננ"ע ופרי הפאפיה אף שדינם כירק מכל מקום כיון שאין דרך לזורעם בשביעית אין נוהג בהם איסור ספיחין.

דמי שביעית

ז. עובדא בא לפנינו באשה אחת שקנתה פירות בעבורה ובעבור שכנתה מחנות של עכו"ם, ואחר שנתנה לשכנתה את הפירות שקנתה בעבורה וקיבלה ממנה מעות נתברר לה שהם פירות שביעית, והנה הדין פשוט ש"דמי שביעית" ור"ל מעות הניתנות בעבור פירות שביעית נתפסים בקדושת שביעית, והגם שכלפי מעות הניתנות לעכו"ם יש להקל בזה, מיהו המעות שקיבלה משכנתה בעבור הפירות הרי הם קדושים בקדושת שביעית ואסור להשתמש בהם ככסף חולין רק לקנות בהם דברי מאכל ולנהוג בהם קדושת שביעית.

נתינת מאכל לתינוק

י. תינוק שנותר לו פרי כגון עפ"ל או באננ"ע – הנה אם דרכו לקלקל את רוב הפרי אזי אסור ליתנו לו, אךן אם דרכו לאכול את רוב הפרי אע"פ שבדרך כלל הרי הוא מקלקל את מקצתו מותר ליתן לו^ט, ומיהו כשרואה שהתינוק מקלקלו יש לו ליטלו ממנו^י.

דיסוק פירות שביעית עבור קטן

יא. ירקות ופירות שאין הדרך לרסקם בכל השנה אסור לרסקם בשביעית שהרי הוא מפסידן, ומכל מקום לצורך האכלת תינוק הרי זה מותר שהרי היא כן דרך

ט. כן מטו בשם הרידב"ז פ"ה הל"ה שאף אם נאמר שגם הפסד אסור מכל מקום כיון שכך היא דרך אכילתו הרי זה כשאר שימוש של דרך אכילה וש"י ואולם כשדרכו לקלקל את רוב הפרי הרי זה דרך הפסד ואסור.

י. יל"ע בזה מדין ספיית איסור שמצד אחד הרי הוא נתנו לו ואולם מאידך הרי לא נתנו לפניו אלא לשם אכילה ולא לשם קלקול, ועכ"פ בודאי שחייב ליטלו ממנו מדין חינוך.

אכילתו בכל השנה ולא נחשב כהפסד, והוא הדין לענין פירות וירקות שאין הדרך לקלפן בכל השנה שמותר לקלפן בעבור תינוק.

